

Anmeldelser

Johannes Andersen m.fl., Grænser for deltagelse - om politisk indflydelse og medbestemmelse, Institut for sociale forhold, administration og politiske institutioner, Ålborg: Aalborg Universitetsforlag, 1980, 166 s., 75,00 kr.

Ved AUC-instituttet har man valgt at lade årbogen for 1980 være en samling af syv medarbejders bidrag omkring et fælles hovedtema: politisk indflydelse og medbestemmelse.

Af forordet kan man forstå, at de enkelte artikler ikke er blevet til efter en fælles arbejdsplan, og ved læsningen af de syv artikler vil man erfare nogle ret forskelligartede tilgange til emner inden for hovedtemaet, ligesom den enkelte artikel er stærkt præget af forfatterens faglige baggrund.

Det er gennemgående for bidragene, at man søger at oparbejde nogle temaer til videre arbejde, ligesom man i forordet fremhæver ønsket (behovet ?) om en debat af de opregnede problemstillinger, der opdyrkes og formuleres som åbne og ufærdige.

Som "teser til demokratiets krise" belyser Johannes Andersen de politiske partiers udvikling henimod "centralstyrede massepartier". Betegnelsens første del vedrører en tendens til centralisering af politikudformningen inden for partiorganisationen. Herved svækkes medlemsaktiviteternes betydning, da det dels bliver sværere at gennemtrænge organisationen med krav og kritik, ligesom den politiske agitation i stigende omfang føres via sansemedierne og ikke gennem en aktiv medlemsskare. Betegnelsens anden del vedrører det enkelte partis aftagende tilknytning til een bestemt social klasse, punkterne henimod "samfundets, lønmodtagernes osv.". Andersen sammenfatter disse tendenser som en svækkelse af befolkningens muligheder for at påvirke den statslige politik gennem det borgerlige demokratis institutioner.

Svend Bislev argumenterer i en noget polemisk artikel for "participation som løsning på modsætningen mellem planlægning og demokrati". Det er Bislevs intention at forene det øgede styrings- og planlægningsbehov med en udvidet borgerdeltagelse. Bislevs reformstrategi er, "at kun en udbredt participation på et forsvarligt grundlag af generelle analyser og målsætninger kan muliggøre en virk-

Anmeldelser

Johannes Andersen m.fl., Grænser for deltagelse - om politisk indflydelse og medbestemmelse, Institut for sociale forhold, administration og politiske institutioner, Ålborg: Aalborg Universitetsforlag, 1980, 166 s., 75,00 kr.

Ved AUC-instituttet har man valgt at lade årbogen for 1980 være en samling af syv medarbejders bidrag omkring et fælles hovedtema: politisk indflydelse og medbestemmelse.

Af forordet kan man forstå, at de enkelte artikler ikke er blevet til efter en fælles arbejdsplan, og ved læsningen af de syv artikler vil man erfare nogle ret forskelligartede tilgange til emner inden for hovedtemaet, ligesom den enkelte artikel er stærkt præget af forfatterens faglige baggrund.

Det er gennemgående for bidragene, at man søger at oparbejde nogle temaer til videre arbejde, ligesom man i forordet fremhæver ønsket (behovet ?) om en debat af de opregnede problemstillinger, der opdyrkes og formuleres som åbne og ufærdige.

Som "teser til demokratiets krise" belyser Johannes Andersen de politiske partiers udvikling henimod "centralstyrede massepartier". Betegnelsens første del vedrører en tendens til centralisering af politikudformningen inden for partiorganisationen. Herved svækkes medlemsaktiviteternes betydning, da det dels bliver sværere at gennemtrænge organisationen med krav og kritik, ligesom den politiske agitation i stigende omfang føres via sansemedierne og ikke gennem en aktiv medlemsskare. Betegnelsens anden del vedrører det enkelte partis af-tagende tilknytning til een bestemt social klasse, punkterne henimod "samfundets, lønmodtagernes osv.". Andersen sammenfatter disse tendenser som en svækkelse af befolkningens muligheder for at påvirke den statslige politik gennem det borgerlige demokratis institutioner.

Svend Bislev argumenterer i en noget polemisk artikel for "participation som løsning på modsætningen mellem planlægning og demokrati". Det er Bislevs intention at forene det øgede styrings- og planlægningsbehov med en udvidet borgerdeltagelse. Bislevs reformstrategi er, "at kun en udbredt participation på et forsvarligt grundlag af generelle analyser og målsætninger kan muliggøre en virk-

som og ikke-autoritær planlægning. Og kun en planlægning kan muliggøre en vis styring af samfundsudviklingen ..." De mere konkrete bestanddele består i på den ene side at tilvejebringe en overordnet og samordnet planlægning, der indoptager kvalitative mål, i modsætning til en planlægning, der kun centrerer sig om en reduktion af det offentlige ressourcerforbrug. På den anden side ønskes en udbredt deltagelse i de enkelte sektorerens planprocesser, der dels leverer værdipræmisserne og dels spreder viden i befolkningen, i modsætning til en legitimerende og konfliktdæmpende deltagelse.

Artiklen er svær at fordøje, hvilket især må skyldes den manglende præcision i formuleringer og problemstillinger sammenholdt med de glidende analyseniveauer. Eksempelvis er det flere steder svært at forstå om Bislev taler om total systemplanlægning eller om konkret arealplanlægning. Artiklen røber heller ikke, hvordan og hvorfra man tilvejebringer de overordnede planer, som den udvidede deltagelse skal underkaste sig. Det er evident, at Bislev gerne ser en mere "kvalificeret" borgerdeltagelse, hvor borgerne inddrages i udrednings- og analysearbejder. Men når Bislev ret uproblematisk leder borgerdeltagelsen ind under de overordnede rammer, så burde det næsten være overflødigt at afslutte artiklen med at opregne den politiske effekt af de nutidige græsrodsbevægelser som kun et erfaringsekperiment for de implicerede borgere, hvorfor Bislev må afvise græsrodsbevægelser som en "generel samfundsordning".

Jens Chr. Tonboe behandler "participation og legitimering i planlægningen", og det er den fysiske planlægnings offentlighedsbestemmelser, der danner baggrund for hans betragtninger. Artiklen er en præcis og argumenterende kritik af legitimationsteoretiske opfattelser, der efter Tonboes mening overdriver den legitimerende effekt af den "institutionaliserede participation". Tonboe forholder sig kritisk til de opfattelser, der i min brutale gengivelse, enten postulerer et legitimationsbehov for "systemet" og dernæst fremdrager den institutionaliserede deltagelse som svaret, eller fremhæver denne deltagelse og udnævner den til senkapitalismens redningsplanke.

Tonboes indlæg er et forarbejde til et nærmere teoretisk og empirisk studium af deltagelsens legitimerende effekt i den fysiske planlægning, og det er artiklens hovedargument, at man indfører en sondring mellem generel systemlegitimering og konkret handlingslegitimering. Undervejs fremfører Tonboe en (retorisk?) forundring over den modstand som den fysiske planlægnings offentlighedsbestemmelser er blevet mødt med fra de kommunale organisationers side, når og hvis denne deltagelse er så udpræget systemfunktionel og legitimerende. Endelig påpeges græsrodsorganisationernes fremvækst som et indicium for det etablerede deltagelsessystems svigtende evne til at frembringe legitimitet.

I modsætning til Bislev ser Tonboe græsrodsbevægelsernes styrke i, at de selv "kan sætte scenen" og dermed selv definerer problemers årsager og løsningsmuligheder.

Dette med at sætte scenen fører naturligt opmærksomheden hen på samlingens indledende bidrag af Ib Jørgensen, der behandler den begrebsmæssige bestemmelse af "participation". Under overskriften "participation uden deltagelse" problematiserer forfatteren selve begrebsdannelsen under henvisning til, at der såvel i en forskningsproces, som i en kommunikationssituation mellem borger og politiker sker en udgrænsning af deltagelsens "praktisk-sanselige" indhold. Sproget og begrebsdannelsen kan derved blive en disciplinerende formidlingsinstans i forskningsprocessen. Det samme forhold berøres også i Bislevs krav om kvalitative mål i planlægningen og Tonboes påpegning af græsrodderne, der selv sætter scenen. Artiklen formuleres uhyre forsigtigt, og man kunne måske føre dens hovedstandpunkt noget videre. I artiklen gøres der nemlig henvisninger til ældre Frankfurtforskere som Adorno og Horkheimer. Hertil kunne Jürgen Habermas' forfatterkab føjes, da der heri argumenteres mere eksplicit for forskningsprocesser og metoder, der, under inspiration fra de hermeneutiske skoler, ville være i stand til at registrere større andele af virkelighedens "praktisk-sanselige" indhold og dermed bringe denne del af virkeligheden langt ud over det kvalitative interviews videnskabsforståelse.

Ib Jørgensen sætter dermed bogens øvrige artikler i kontrast, da disse alle søger deltagelsens grænse inden for de etablerede politiske institutioner og administrationsapparater.

Staffan Zetterholm søger at opdyrke "implementeringspolitik" dels som policy-område og dels som forskningsgenstand. I artiklen påpeges, at gennemførelsen (implementeringen) af politiske beslutninger i sig selv er genstand for politisering. Der er tale om en række aktører, som den politiske autoritet kan komme i et afhængighedsforhold til. Aktørrækken spænder fra interesseorganisationer over protestgrupper til forvaltningspersonellens loyalitet, og artiklens perspektiv er, at disse aktører i høj grad påvirker den politiske autoritets legitimitet.

Man kan se Jeppe Gustafssons bidrag som et indlæg i diskussionen om behovet for nye kvalifikationer hos de offentligt ansatte. Det er et "case study" fra et eksperiment på Herstedvester fængsel med det behandlingsorienterede fængsel. Artiklen belyser konflikten i de rolleforventninger, der udspringer af de forskellige ledelsesniveauer til fængselsbetjentene som pædagoger og regelhåndhavende bureaukrater. Heraf titlen: "Fængselsbetjente - pædakrater eller bureaugoger?"

Endelig behandler Oluf Jørgensen ytringsfrihedens grænser for offentligt an-

satte. Ud over en grundig gennemgang og præsentation af den retlige regulering af forholdet, så illustreres artiklen undervejs ved fremdragelse af konkrete sager fra de senere år. Det er i særlig grad artiklens perspektivering, som jeg har hæftet mig ved. På den ene side fremhæver forfatteren det demokratiske ønskelige i, at offentligt ansatte som "videnshavere" deltager i den offentlige debat, og på den anden side ses gennem domspraksis, at de politiske ledere og forvaltningschefer stækker denne mulighed. Forfatteren påpeger i denne sammenhæng, at domstolenes prøvelse af ledelsesdispositionernes retlige og faktiske grundlag hidtil har været meget begrænset. Forfatteren foreslår derfor ikke området reguleret ud i detaljer gennem retsforskrifter, men anbefaler i stedet, at de ansattes ytringer sikres gennem en demokratisering af ledelsesbeføjelserne for blandt andet herigennem at undgå den maskerede disciplinering af de offentligt ansatte og deres ytringer.

Som det er fremgået, så bevæger bidragene sig vidt inden for hovedtemaet. Samlingen giver dog under et en række centrale ledetemaer til beskrivelse og diskussion af udviklingstrækkene i det borgerlige demokrati og en voksende centralstats styringsproblemer i et samfund som nutidens danske. Hvis man tager bogens titel i betragtning, er det påfaldende, at forfatterne kun søger deltagelsens grænser inden for de politiske institutioner og administrative apparaters sfære. Fraværet af bidrag, der selvstændigt kunne behandle deltagelsens grænser, set fra den aktive borger eller bevægelses synsvinkel skyldes nok det valgte abstraktions- og analyseniveau. Dette understreger den indledende artikels advarsel mod at udgrænse "det praktisk-sanselige" indhold af deltagelsen.

Det er vel sædvanligt, at man fremhæver antologiers noget flimrende karakter, men denne samling af artikler udgør et eksempel på forskellige samfundsvidenskabelige fagdiscipliners tilgang til et fælles hovedtema og må derfor også udgøre et grundlag for diskussionen om en tværfagligheds begrænsninger og muligheder.

Bogen vil nok lettest kunne finde anvendelse som inspiration og supplerende litteratur for interesserede i politologi og forvaltning, selv om det letlæste sprog tilbyder en større målgruppe. Bogen lægger naturligt op til en mere forpligtende dansk specifikation af det, man med en bred betegnelse kalder "senkapitalistiske udviklingstræk", ligesom uddrag og enkeltartikler med sikkerhed vil virke befordrende for mindre brogede undervisningsforløb. Men man må nok sige, at personer, der gør praktiske og teoretiske studier i de "folkelige bevægelser" nok føler, at bogens titel dækker over en større del af virkeligheden, end indholder lader ane.

John Frederiksen